

BİLİM VE İNSAN

Şahsiyetini İnşa Edenler

- Mihail Vasilyeviç Lomonosov (1711-1765)
Vladimir İvanoviç Dal (1801-1872)
Konstantin Sergeyeviç Aksakov (1817-1860)
Aleksandr Afanasyeviç Potebnya (1835-1891)
Çokan Valihanov (1835-1865)
Abay Kunanbayulı (1845-1904)
Vasili Vasilyeviç Rozanov (1856-1919)
Aleksy Aleksandroviç Şahmatov (1864-1920)
Ahmet Baytursınuı (1872-1937)
Dmitri Nikolayeviç Uşakov (1873-1942)
Nikolay Konstantinoviç Rerih (1874-1947)
Gustav Gustavoviç Şpet (1879-1937)
Boris Matveyeviç Sokolov (1889-1930)
Yuri Matveyeviç Sokolov (1889-1941)
Aleksy Fyodoroviç Losev (1893-1988)
Boris Aleksandroviç Larin (1893-1964)
Viktor Vladimiroviç Vinogradov (1895-1969)
Nikolay Aleksandroviç Bernşteyn (1896-1966)
Roman Osipoviç Yakobson (1896-1982)
Mihail İllarionoviç Artamonov (1898-1972)
Gennadiy Nikolayeviç Pospelov (1899-1992)
Dmitri Sergeyeviç Lihaçev (1906-1999)
Aleksy Pavloviç Okladnikov (1908-1981)
Eduard Makaroviç Murzayev (1908-1998)
Yuri Mihayloviç Lotman (1922-1993)
Vladimir Georgiyeviç Marantsman (1932-2007)
Murad Eskenderoviç Adji (1944-2018)

EDİTÖRLER

- Prof. Dr. Zeynep Bağlan ÖZER
Arş. Gör. Dr. Fatih YAPICI
Arş. Gör. Şekip AKTAY

© Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz, depolanamaz.

Kapak Tasarımı

Sevda Sofia KIRDAR

Düzenleme

Sevda Sofia KIRDAR

Baskı

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi Sitesi Oto 88 3. Bölge 2284. Sk.
No: 101 Ostim / ANKARA
Tel: (0312) 395 85 71
Sertifika No: 33748

Baskı Yılı

Nisan 2018

ISBN

978-605-344-683-5

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Döğol Caddesi No: 49/B Beşevler, ANKARA
Tel: (0 312) 223 77 73 – 213 32 82 • Faks: (0 312) 215 14 50
info@gazikitabevi.com.tr

www.gazikitabevi.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
BİZİM İLK ÜNİVERSİTEMİZ: M. V. LOMONOSOV	3
<i>Yazar: Vladimir TOLMAÇEV, Maria DÜZENLİ</i>	
HEKİMLİKTE SÖZLÜKÇÜLÜĞE UZANAN BİR YAŞAM: VLADİMİR DAL	15
<i>Yazar: Canan PAŞALIOĞLU</i>	
RUS TARİH FELSEFESİNDE K. S. AKSAKOV	39
<i>Yazar: Hanife ERDOĞAN</i>	
DİL VE DÜŞÜNCE: A. A. POTEBNYA.....	59
<i>Yazar: Melek YAVUZ</i>	
MİLLİ KÜLTÜRÜN KAHRAMANI ÇOKAN VALİHANOV	71
<i>Yazar: Olga VOLKOVA</i>	
ABAY: ADIMI ‘İNSAN’ KOYMUŞLAR NASIL CAHİL OLAYIM?	89
<i>Yazar: Dinara DUİSEBAYEVA</i>	
RUS YAZAR VE DÜŞÜNÜR VASİLİ ROZANOV.....	127
<i>Yazar: Marina LEBEDZEVA</i>	
<i>Çeviren: Leyla Çiğdem DALKILIÇ</i>	
A. A. ŞAHMATOV: DİL TARİHİ – MİLLET TARİHİ	139
<i>Yazar: Salih ACAR</i>	
KAZAK’IN İRGE TAŞI, ALAŞ’IN SESİ: AHMET BAYTURSINULI ..	159
<i>Yazar: Nergis BİRAY</i>	
SÖZ MİRASININ KORUYUCUSU: D. N. UŞAKOV	179
<i>Yazar: Ümmügülsüm DOHMAN</i>	
KÜLTÜREL MİRASI KORUMA BAĞLAMINDA RERİH (ROERİCH) PAKTI.....	197
<i>Yazar: Alfıa IRMAK</i>	
GUSTAV GUSTAVOVIÇ ŞPET: YAŞAMI VE FELSEFESİ.....	209
<i>Yazar: Funda TEMUR</i>	
BİLİM İNSANI OLMAK: SOKOLOV KARDEŞLER.....	221
<i>Yazar: Yerke ÖZER</i>	
SON RUS FİLOZOF: ALEKSEY LOSEV	239
<i>Yazar: Nazıfa KUSAEVA</i>	

HEKİMLİKTEN SÖZLÜKÇÜLÜĞE UZANAN BİR YAŞAM: VLADİMİR DAL

Canan PAŞALIOĞLU*

ÖZET

Vladimir İvanoviç Dal, XIX. yüzyıl Rus bilim dünyasında iz bırakmış bir hekim, yazar, halkbilimci, sözlükbilimci, doğa araştırmacısı, diyalektolog ve Türkologdur. Makalemizde Vladimir Dal'in şahsiyeti, ilmî faaliyeti, hayat mücadelesi ve günümüze kadar önemini korumaya devam eden *Yaşayan Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü* incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Vladimir İvanoviç Dal, Yaşayan Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü, Rus Sözlükbilimi, Türkoloji, Diyalektoloji.

Rusya'da yayınlanan *Yaşayan Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü* ile adını duyuran Vladimir İvanoviç Dal, XIX. yüzyıl Rus bilim dünyasına damgasını vuran bir bilim insanıdır. Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Vladimir Dal'in yazar, şair, dilbilimci, halkbilimci, doğabilimci ve hekim gibi birçok kimliği bulunmaktadır. Her zaman okumaya ve yeni şeyler öğrenmeye meraklı biri olması başarılı ve üretken olmasında önemli bir rol oynamıştır. Uzun yıllar Rusya'da yaşayan Vladimir Dal, çeşitli Türk topraklarını da gezmiş ve görme fırsatı bulmuştur. Gezdiği yerlerin halklarını, kültürlerini, dillerini, âdetlerini, gelenek ve göreneklerini not alarak gelecekteki çalışmalarına hazırlık yapmıştır. Filoloji eğitimi almamış olmasına ve üniversitede tıp fakültesinde okumuş olmasına rağmen en başarılı dil araştırmacılarından biri olmuştur. Yalnızca sözcükleri, atasözleri ve deyimleri toplamamış, aynı zamanda halk şarkılarını, masalları, destanları ve efsaneleri de derlemiştir. Etnografya çalışmalarına da sahip olan Vladimir Dal, halk yaşamı, adetleri, inanışları, gelenek ve görenekleri üzerine incelemeler yapmıştır. Diyalektoloji ve dil tarihi alanında yaptığı çalışmalar günümüzde önemini hâlâ korumaktadır.

1801 yılında Ukrayna'nın Lugansk kentinde dünyaya gelen Vladimir Dal'in çok yönlü bir kişiliğe sahip olmasında doktor ve çok dilli bir ailede yetişmesinin etkili olduğu muhakkaktır. Vladimir Dal'in dile olan yeteneği şahsi merakının yanı sıra ailesinden de gelmektedir. Her insanın hayatında ailesi

* Arş. Gör. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, cananpasali@gmail.com

önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sıra dışı bir kişiliğe sahip olan Vladimir Dal'in kendisini incelemeden önce nasıl bir ailede yetiştiğine bakmak faydalı olacaktır. Babası, *Johan Christian Dahl*, aslen Danimarkalı bir doktordur, II. Ekaterina'nın daveti üzerine 1781 tarihinde Rusya'ya gelmiştir ve *İvan Matveyeviç Dal* adını alarak Rus uyruğuna geçmiştir. Babası Rusça ve İngilizce'nin yanı sıra, Almanca, Fransızca, Latince ve birçok dile hâkimdir. II. Ekaterina'nın sarayında kütüphaneci olarak çalışmıştır. Beş dil bilen ve piyano çalan annesi de Alman kökenli bir Rus'tur. Babası Alman, annesi ise Fransızdır. Vladimir'le birlikte toplam altı çocuğu olmuş, müzik, edebiyat ve çeviriyle alakadar olmuştur. Alman klasiklerinin Rusça çevirilerini yapmış ve yayımlatmıştır.

Vladimir Dal henüz dört yaşındayken, ailesi Ukrayna'nın doğusunda ve Karadeniz'e kıyısı bulunan Nikolayev şehrine taşınmıştır. Dal, çocukluk yıllarında evde iyi bir eğitim almıştır. Annesi Rusça ve diğer yabancı dilleri öğretirken, babası tarih ve edebiyat derslerini anlatma görevini üstlenmiştir. El işlerini öğrenmesi konusunda annesi özen göstermiştir. Matematik ve resim derslerini özel öğretmenlerden almış ve küçük yaşta okumaya düşkünlüğü başlamıştır. Aile içerisinde kitaplardan konuşulur ve dünya edebiyatı hakkında sohbetler edilirdi. Vladimir Dal çok milletli bir aileden gelmenin ve başka bir ülkede yaşamının verdiği duyguyla kendisini ait hissettiği ulus için şu sözleri dile getirmiştir: “*Ne bir isim ne bir din ne de kan bağı... Bir ulusa ait kılmaz insanı. Aidiyetin aranacağı yer insanın ruhunda saklıdır. Peki, ruhun aidiyeti nasıl belirlenir? Elbette, ruhun kendisini düşünce ile göstermesine bağlıdır... İnsan hangi dilde düşünüyorsa o dilin konuştuğu ulusa mensuptur. Ben de Rusça düşünüyorum.*” (Kostinskiy, 2000: 89). Halklar arası anlaşmazlıklara ve kavgalara karşı çıkmıştır. Çeşitli milletlerin yaşadığı Rus topraklarında herkesin birbirini desteklemesi ve yaşadıkları topraklara, yani vatanlarına bağlı olmaları gerektiğine inanmıştır. Slav ve Türk halkları arasında ayırım yapmamış; Kazak, Başkurt, Tatar, Çuvaş, Yakut gibi birçok farklı milletle barış içinde yaşamıştır ve ihtiyaç sahibi olanlara her zaman yardım etmiştir.

Vladimir Dal'in çocukluğunu geçirdiği döneme baktığımızda, Rusya'da suların durulmadığı bir zaman dilimidir. 1812 yılında Napolyon Savaşı, tüm ülkeyi kasıp kavurmuş, Napolyon'un ordusu Moskova'ya kadar gelmiştir. Dal'in çocukluğuna dair unutamadığı travmatik olaylardan biri bu olmuştur. Üzüntüsünü derinden yaşayan Vladimir Dal, küçük bir çocuk olmasına rağmen savaşa katılmayı çok istemiştir, fakat babasından izin alamamıştır. Savaşı kaybettiği düşünülen Rusya, Napolyon'un ordusunu Moskova'dan geri püskürterek büyük bir zafer kazanmıştır. Vatanlarına zafer kazandıran kahramanların savaş bittikten sonra evlerine döndüklerinde köle statüsünde olmaları iç huzursuzluğu beraberinde getirmiştir. Ülkede yaşanan bayram havası yerini zamanla ayaklanmalara bırakmıştır. Ülke çapında köylü

ayaklanmaları baş göstermiştir. Devletin ise bu ayaklanmaları zor kullanarak, hatta kıyımla bastırıldığına dair haberler yayılmıştır. Böyle karmaşık bir ortamda büyüyen Vladimir Dal, 1814 yılında, yani on üç yaşındayken Petersburg Deniz Harp Okuluna gitmiştir. Babası, kardeşi Karl ile Vladimir'i okula beraber kaydettirmiştir. Karl, çok çabuk adapte olmuş olsa da Vladimir, kışla disiplinine hemen alışmamıştır. Vladimir Dal, otobiyografisinde okul yıllarından iyi bahsetmez. Orada geçirdiği yıllara hep üzümüştür. Öğitmenlerin verdikleri cezalar, sevgisizlik, korkuya dayalı baskı kurulması ve eğitim sistemindeki eksiklikler öğrencilik yıllarının özeti niteliğindedir.

1819 yılında Vladimir Dal, gedikli başçavuş olarak mezun olmuş ve kendi isteğiyle Karadeniz Filosu'na görevlendirilmiştir. Görev yeri ailesinin de yaşadığı Nikolayev kenti olmuştur. Bu şehirde geçirdiği beş yılı, boşa geçen zaman olarak değerlendirmektedir. Eline hiç kitap almadığını ve makul bir alışkanlık kazanmadığını dile getiren Dal, avcılığa ilgi duymuş ve elinde silahla avcılık ile vakit geçirmiştir. Bu dönemde işinden geriye kalan zamanlarda eğitilmiş ve seçkin insanlarla birlikte olduğundan avcılık sayesinde kelime dağarcığını genişletmiştir. Eline kitap almamış olsa da şiirler ve piyesler yazarak edebi faaliyetlerine devam etmiştir. Eserlerinde ve şiirlerinde satirik bir dil kullanması tatsız bir olay yaşamasına neden olmuştur. Yazdığı bir şiir, şehirde son zamanlarda dedikodusu yapılan bir olayla ilgili olduğu düşünüldüğünden tepki çekmiştir. Şiirinde Karadeniz filusunun başkomutanı ile Yahudi bir kadının ilişkisi hakkında eleştirel ifadeler kullandığı gerekçesiyle tutuklanmış ve yargılanmıştır. Uzun süre kendini aklamaya çalışan Vladimir Dal, Baltık Denizi'nin ana limanı konumunda olan Kronstadt'a gönderilmiştir. Sağlık sorunlarından ve askeriyede yaşadığı tatsız olaylardan dolayı görevinden ayrılma kararı almıştır. Askeri okulda aldığı eğitimi her zaman yetersiz gören Vladimir Dal, eksiklerini üniversite eğitimi alarak gidermek istemiştir.

Babası öldükten sonra Tartu'ya yerleşen annesinin yanına giden Vladimir Dal, 1826 yılında Tartu Üniversitesi Tıp Fakültesine girmiştir. Öğrencilik yıllarında çatı katında küçük bir odada kalmıştır. Rusça öğreterek harçlığını çıkarmaya çalışmıştır. Latinceyi iyice öğrenmiş, felsefeye merak salmıştır. Yazmaktan hiç vazgeçmemiş, deyim ve atasözlerini, duyduğu yerel ifadeleri sürekli not almış, şiirler yazmış ve 1827 yılında *Slavyanın* adlı dergide iki şiiri yayınlanmıştır. 1828 yılında patlak veren Rus-Türk savaşından dolayı eğitimine ara vermek zorunda kalmıştır. Askeri doktor olarak cephelerde görev almış, savaş şartlarında zorlu operasyonlarla mücadele etmiştir. Zaman zaman savaş cephelerinde de yer almıştır. O süre içerisinde fırsat buldukça bir şeyler karalamaya devam etmiştir. Savaşta da Rusya'nın birçok farklı bölgesinden askerlerle tanışma fırsatı bulmuştur. Onlardan duyduğu atasözleri ve deyimleri, yerel sözcükleri not defterine yazmayı ihmal etmemiştir. Yazdıklarının bazıları ileride yayınlayacağı kitabının temelini oluşturmuştur. Savaş bittikten sonra

gerekli sınavlara girerek üniversiteden mezun olmuş ve Petersburg Askeri Hastanesi'ne doktor olarak atanmıştır.

Petersburg'a, Rusya'nın o dönem başkenti olan kente taşınmak, kendisini oldukça mutlu etmiştir. Bir süre doktorluk yapan Vladimir Dal, adını başarılı cerrahi operasyonlarıyla, özellikle de göz ameliyatlarıyla duyurmuştur. En ünlü doktorlar tarafından zorlu ameliyatlara çağrılarak ününe ün katmıştır. Sol elini, sağ eli kadar aktif kullanabilmesi kendisine büyük avantaj sağlamıştır. Göz ameliyatlarında iki elini birden rahat kullanabilmesini annesinin çocukken öğrettiği el işlerine borçludur. Göz ameliyatlarında yaptıklarını kaleme aldığı yazısı Berlin'de bir dergide yayınlanmıştır. Doktorluk mesleği çok zamanını alsa da Vladimir Dal, kendini sosyal hayattan soyutlamamıştır. Akraza ziyaretlerini, arkadaşları ile buluşmalarını ihmal etmemiştir. Tartu'da öğrencilik yıllarında hocası sayesinde tanıştığı V. A. Jukovski ile bağlarını koparmamış ve onun vesilesiyle edebi çevre kazanma fırsatı edinmiştir. A. S. Puşkin, İ. A. Kırlov, N. M. Yazıkov, V. F. Odoyevski gibi şair ve yazarlarla tanışmıştır.

Vladimir Dal'in edebi faaliyetleri doktorluk yaptığı döneme denk gelmektedir. 1830 yılında *Moskova Telgrafi* (Moskovskiy Telegraf) adlı gazetede *Çingene* (Tsıganka) ismini verdiği uzun öyküsü yayınlanmıştır. 1832 yılında ise *Rus Halk Masalları. İlk Beşlik* (Russkiye skazki. Pyatok pervıy) adlı ilk edebi çalışmasını *Kazak Luganskiy* takma adıyla yayınlamıştır. Çalışmasında oldukça basit ve anlaşılır bir dil kullanmıştır, ancak hakkında alınan bir ihbardan ve hikâyede hiciv bulunmasından dolayı çalışması şüpheli bulunmuştur. Eserinin satışı yasaklanarak piyasadan toplatılmış ve yok edilmiştir. Kalan birkaç nüshayı kurtarmayı başaran Vladimir Dal, bir nüshasını A. S. Puşkin'e göndermiştir. Yazdığı eserden dolayı gözaltına alınmış olsa da araya giren yakın dostları ve özellikle de şair V. A. Jukovski'nin ricası üzerine ceza almaktan kurtulmuştur.

I. Nikolay'ın eski yaveri olan ve Orenburg Valiliği'ne yeni atanan V. A. Perovski, Vladimir Dal'e özel işleri yürütmesi için memurluk görevi teklif etmiştir. Yaşadığı tatsız olayın etkisiyle bu teklifi kabul eden Vladimir Dal, 1833 yılında Orenburg'a taşınmıştır. V. A. Perovski, edebi ve sanatsal çalışmalara değer veren ve Vladimir Dal'in uğraşlarına da saygı gösteren bir şahsiyettir. Bu durum, Vladimir Dal'in V. A. Perovski'nin yanında çalışmayı kabul etmesini etkileyen sebeplerden biri olmuştur.

Orenburg'a taşınmasıyla Vladimir Dal, yeni bir hayata başlamıştır. Orenburg'a varır varmaz Ural bölgesi Kazak ordularına göreve gönderilmiştir. Kendisine verilen görevler Orenburg bölgesinin yönetimi ile ilgili olmuştur fakat bu bölge çeşitli doğa koşullarına ve farklı dilleri konuşan halklara sahiptir. Diplomatik görüşmeler Orenburg üzerinden gerçekleştirilmiştir. Orenburg'da Rus elçilerinin de eşlik ettiği ekipler kurulmuştur. Bu ekipler Rusya'nın doğudaki komşularına ve Kazak bozkırlarına gezi düzenlemişlerdir. Orenburg

ve civarındaki kalelere Buhara, Hive ve Hokand şehirlerinden kervan ticareti için gelenler olmuştur. Rusya'ya taşınan ürünler arasında kumaş, elbise ve değerli taşlar bulunmaktadır. Tezgâhların açılması ve satışların Orenburg'da yapılması şehrin ticaret merkezi olduğunu bizlere göstermektedir. XIX. yüzyıl başlarında Orenburg, Rusya'nın Orta Asya hanlıkları ile diplomatik ve ticari ilişkilerin ana merkezi durumundadır.

Vladimir Dal, işi gereği Orenburg'da Tatar, Başkurt, Kazak gibi Türk halklarıyla ve kervan ticareti için Orenburg'a gelen Orta Asya halklarıyla muhatap olmuştur. Her halkın kendi inanışları, adetleri, yaşam tarzı, gelenekleri ve göreneklere vardır. Vladimir Dal'in görevinde başarılı olabilmesi için yerel halkı anlaması, onlarla ortak bir dili konuşması ve bu bölgeyi öğrenmesi gerekmiştir. Bu gereklilik, onun bakış açısını genişletmiş ve çalışmalarına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Orenburg'da söz konusu halklar arasında Tatarcanın yaygın bir şekilde konuşulduğuna tanık olan Vladimir Dal, Tatarca öğrenmek için çalışmalara başlamıştır. Vladimir Dal'in Başkurt ve Kazak halk kültürüne olan ilgisi, Türk dillerini araştırmasında en büyük etkenlerden biri olmuştur. Kaleme aldığı bazı yazılarında Türk dilleri arasındaki benzerliklere ve farklılıklara değinmiş, Rus diline geçen kelimeleri tespit etmiş ve anlamlarını açıklamıştır.

Vladimir Dal, Başkurt ve Kazak halklarının günlük yaşamlarına ve geleneklerine ayrı bir ilgi duymuştur. Edebi faaliyetlerinde doğu kültürüne olan ilgisi kendini göstermiştir. *Cengiz Han'ın Hayatı* (Jizn Çingiz-hana), *Timurlenk Hakkındaki Rivayetler* (Povestvovaniye ob Aksak-Timure) adlı Tatar efsanelerini Rusçaya çevirmiştir. 1835 yılından itibaren A. A. Ploşar'ın *Ansiklopedik Sözlük* çalışmasına katkıda bulunmuştur. Söz konusu sözlük çalışmasında Vladimir Dal, Orenburg bölgesinde duyduğu kelimelerin açıklamasıyla ilgilenmiştir. Sözlükte yer alan Türk kökenli kelimelere **ayran**, **beşbarmak** örnek verilebilir. Kendi sözlüğünde de birçok Türk kökenli sözcüğe yer vermiştir. Bazı sözcükleri anlamlarının yanı sıra kullanım yerlerini de ayrıntılı yazarak okuyucuya aktarmıştır. Meselâ, sözlüğünde geçen **bayguş** (*байгуш*) sözcüğünü ele alalım. **Bayguş** sözcüğünün Astrahan ve Orenburg bölgelerinde kullanıldığı notunu düşmüştür. **Bayguş** sözcüğü Orenburg bölgesinde göçebe halklardan gelip yoksulluk içinde yaşayan kişi anlamında kullanılmaktayken Astrahan bölgesinde ücra bölgede bulunan bir yaşam yeri anlamına sahiptir. Vladimir Dal, bir sözcüğün diğer Türk milletlerinde farklı kullanımı ya da farklı telaffuzu olduğu durumlarda bunlara da yer vermiştir. Örneğin, tuzlu ve kuru bir peynir anlamını taşıyan **krut** (*крут*) sözcüğünün Başkurt, Kalmık, Kırgız, Nogay ve Kazak halklarında **kurt** (*курт*) olarak da kullanıldığını belirtir. **Beşbarmak** (*бешбармак*) sözcüğünü Başkurt, Kazak ve Kırgız halklarında yapılan yemek olarak açıklar. Yemeğin nasıl yapıldığına dair bilgileri de beraberinde verir. Rus ağızlarına ait sözcükleri açıklarken eşanlamlı

Türk kökenli sözcükleri de beraberinde verdiği görülür. Örneğin, Novorossiysk bölgesi ağzına ait *gava* (*zava*) sözcüğünü Türk kökenli *karga* sözcüğü ile örneklendirmiştir. Dal'in sözlüğünde geçen Türk kökenli sözcükler oldukça fazladır ve araştırmacı Kubanova tarafından ayrıntılarıyla ele alınmıştır (Kubanova, 1967-1968). Yaptığı bu katkılardan dolayı Rus bilim dünyasında Vladimir Dal, aynı zamanda ilk Türkologlardan biri olarak yorumlanmaktadır (<https://scientificrussia.ru/articles/vladimir-dal>).

Orenburg'da yaşadığı süre içerisinde Vladimir Dal, Kazak kültürünü, örf ve adetlerini yakından tanıma imkânı bulmuştur. *Mevlana ve Bikey* ile *Mayna* adını verdiği öykülerinde iki Kazak gencin aşk hikâyesini anlatır. Adı geçen öykülerde Kazak örf ve adetlerini, aile ilişkilerini, milli bayramlarını, düğünlerini, karar mercilerini detaylarıyla anlatmış, bazı yerlerde Kazakça kelimeler kullanarak milli kültürel öğeleri daha iyi yansıtmak istemiştir. Öykülerinde Orenburg'a ait kesitler de görülmektedir. Orta Asya'dan Orenburg'a kervan ticareti için gelenleri de resmetmiştir. Vladimir Dal'in eserlerinin, tarih araştırmalarında kaynak metin olduğunu söylemek mümkündür.

Tarih araştırmalarında yardımcı olacak çalışmalarından biri de *Verholontsev'in Pugaçev Hikâyesi* (Rasskaz Verholontseva o Pugaçeve) adını verdiği yazısıdır. Bu yazısında Vladimir Dal, 85 yaşında Verholontsev adında yaşlı bir adamın hatıralarını kaleme almıştır. Adı geçen kişi, bir dönem Pugaçev için hizmetlerde bulunmuş ve Pugaçev isyanı faaliyetlerinde yer almıştır. Vladimir Dal, Verholontsev'in Pugaçev isyanında aslında gönüllü olarak yer almadığını, her şeyi korkudan yaptığını vurgulamaya çalışmıştır. Tarihe Pugaçev isyanı olarak geçen bu hadisede Verholontsev'in bu isyana nasıl katıldığı, neler yapmak zorunda kaldığı detaylarıyla anlatılmıştır. XVIII. yüzyılda yaşanan olayları yansıtmaya açısından Vladimir Dal'in bu yazısı oldukça değerli bir çalışmadır.

Orenburg'da yaşadığı dönemde yazdığı eserlerden bir diğeri *Kurt Avı* (Ohota na volkov) adını verdiği denemesidir. Bu denemeyi yazmasının temeli Taşla köyünde yaşayan bir tanıdığı çiftliğinde birkaç defa bulunmasına dayanmaktadır. Timaşev çiftliği diye bilinen bu yere şehrin karmaşasından kaçıp dinlenmeye gelen birçok ünlü isim olmuştur. Köyün bakir doğasının tadını çıkarmak, ormanlarda gezinti yapmak ve avcılığa çıkmak o dönemde oldukça caziptir. Vladimir Dal, bu çiftlikte bulunduğu sıralarda kendisi de ava katılmış ve avcılıkla alakalı birçok hikâye dinlemiştir. Bu vesileyle *Kurt Avı* hikâyesini yazabilmiştir.

Dal'in Orenburg'da geçirdiği sekiz yıl, hayatının dönüm noktalarından biri olmuştur. Orenburg'da çok farklı hayatlara, insanlara, kültürlere tanık olmuş ve bu vesileyle kendisini çok yönlü geliştirme fırsatı yakalamıştır. Bilmediği ağızlarla tanışma imkânı elde ederek çok fazla sayıda sözcük toplamıştır. Türk

dillerini, Türk halklarının yaşam tarzını ve âdetlerini yakından tanımış, yerel halktan dinledikleriyle birçok hikâye yazmıştır. Etnografik bilgiler toparlayarak gazetelerde ve dergilerde yayınlamıştır. Ayrıca Orenburg bölgesine ait bitkiler ve hayvanlar ile ilgili koleksiyon yapmış, 1838 yılında Bilimler Akademisi'ne muhabir üye olarak seçilmiştir. Güney Ural bölgesini gezme fırsatını elde eden Vladimir Dal, ilerideki çalışmaları için birçok materyal toplamıştır. Kazaklarla alakalı yazdığı *Bikey ile Mavlana* (Bikey i Maulyana) isimli öyküsünü 1836 yılında, Başkurtlar hakkında yazdığı *Başkurt Deniz Kızı* (Başkirkaya rusalka) adlı öyküsünü ise 1843 yılında yayınlamıştır. Orenburg'da topladığı etnografik malzemeler ve yayınladığı çalışmalarla sadece Türkolog değil, Orta Asya halklarıyla alakalı yazdığı yazılarıyla hem coğrafyacı, hem tarihçi hem de edebiyatçı yönünü ortaya koymuştur.

Vladimir Dal'in A. S. Puşkin'le yakından tanışması Orenburg'da gerçekleşmiştir. Puşkin, Pugaçev isyanı olaylarını araştırmak ve malzeme toplamak üzere Orenburg'a gittiğinde, Vladimir Dal, Puşkin'e bu seyahatinde eşlik etmiş ve çalışmalarından bahsetme imkânı bulmuştur. Vladimir Dal'e yol arkadaşlığı ve yardımlarından ötürü minnettarlık duyan Puşkin ise, *Pugaçev Tarihi* (İstoriya Pugaçeva) adlı eserinin bir örneğini 1835 yılında henüz yayınlanmadan Vladimir Dal'e göndermiştir. Puşkin'in bu davranışı arkadaşlıklarının güven üzerine kurulduğunun göstergesi niteliğindedir. İki dostun yolları yıllar sonra Petersburg'da tekrar birleşmiş fakat bu buluşma Puşkin'in düelloda yaralanmasından dolayı gerçekleşmiştir. Vladimir Dal, Puşkin'i tedavi etmek için çok çaba sarf etmiş, ancak onun gösterdiği bu çaba Puşkin'i hayatta tutmaya yetmemiştir. Vladimir Dal'in Puşkin'den aldığı son armağan ise, zümrütlü altın yüzüğü olmuştur. Puşkin, onu unutmaması için kıymetli yüzüğünü hatıra olarak bırakmıştır.

Puşkin'in ölümüyle sarsılan Vladimir Dal, 1841 yılında Petersburg'a dönerek İçişleri bakanı olan V. A. Perovski'nin özel sekreteri olarak çalışmaya devam eder. Vladimir Dal'in yaratıcılığına bakıldığında, uzun bir sanat yaşamı olduğu görülür. Memuriyetin kariyer basamakları onun ilgisini hiç çekmemiştir. Bilimsel ve edebi çalışmalarıyla daha çok alakadar olmuştur. Petersburg'da çalıştığı dönemde fizyolojik denemeler serisini oluşturmuş, zooloji ve botanik alanında birkaç kitap yazmış, makaleler ve öyküler yayınlamıştır. Yazdığı öyküler ve hikâyeler günlük yaşam ile ilgili olması ve etnografik unsurları çok fazla içermesiyle dikkat çekmektedir. Bu bağlamda örnek verilebilecek eserlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: *Vakh Sidorov Çaykin* (1843), *Sarhoşluk, Uyku Hali ve Gerçeklik* (Hmel, son i yav – 1843), *Pavel Alekseyeviç İgriviy* (1847), *Bir İnsanın Hayatı ya da Nevskiy Caddesinde Bir Gezinti* (Jizn çeloveka, ili Progulka po Nevskomu prospektu – 1843). Vladimir Dal, adı geçen eserlerde *küçük insan* tiplemesine de yer vermiştir. *Cansız Beden* (Mertvoe telo – 1857), *İki Arşın Uzunluğundaki Burun* (Dvuharşinniy nos –

1856) adlı hikâyelerinde aristokrat kesimi değil toplum kuralları ve yasa önünde haksızlığa uğrayan halka ait şahsiyetleri anlatır.

Vladimir Dal, atasözleri ve deyimlere, halk motiflerine ve efsanelere hep ilgi duymuştur. Petersburg'da yaşadığı zamanlarda, ülkenin farklı yerlerinden bu konularla alakalı bilgileri muhabirlerden edinmiştir. Aldığı mektuplarda Rusya'nın farklı bölgelerinden atasözleri, masallar, şarkılar ve ağızlar ile ilgili örnekler bulunuyor olsa da Vladimir Dal için bu mektuplar yeterli olmamıştır. 1849 yılında Novgorod'a gitme kararı alarak bilgileri kendi toplamak istemiş ve yaklaşık 10 yıl Novgorod'da kalmıştır. *Rus Halkının Atasözleri* (Poslovitsy russkogo naroda) adlı çalışmasını burada bitirebilmiştir.

1852 yılında *Rus Dilinin Bölgesel Sözlüğü'nün* (Opit oblastnogo velikorusskogo slovary) yayınlanmasının ardından, Vladimir Dal *Rus Dilinin Şiveleri* (O nareçiyah russkogo yazıka) adlı bir makale yazar. Bu makalede Rus dilinin tüm kollarını yansıtan sistemli bir sözlük yapılması gerektiği fikrini ileri sürer. Bu sistemin içerisine girmesi gereken özellikleri şu şekilde belirtir: Tüm kavramları kapsayan, yazılı ve sözlü metinlerde var olan sözcüklerin hepsinin alfabetik sıralamaya göre yazıldığı genel Rusça sözlük hazırlanmalıdır. Sözlükte her kelimenin ayrıntılı açıklaması yapılmalıdır. Cümlelerle, ağızlarda, eski Rusçada ve edebi dilde var olan eş anlamlı kelimelerle, atasözleri ve deyimlerle örnekler artırılmalıdır. Rusça ağızlara ve şivelere özgü sözlükler yapılmalıdır. Vladimir Dal, yaptığı bu sınıflandırmalarla ihtiyaca yönelik, birbiriyle bağları olan sözlükler yapılabileceğini göstermeye çalışmıştır.

Vladimir Dal 54 yaşına geldiğinde sağlık sorunlarından dolayı görevinden ayrılarak Moskova'ya yerleşmiştir. Yıllarca üzerinde emek sarf ettiği çalışmalarının yayınlanmasıyla meşgul olmuştur. 1861 ve 1862 yıllarında yaklaşık 30 bin atasözü içeren *Rus Halkının Atasözleri* kitabını bastırmıştır. Ardından *Rus Dilinin Şiveleri* ile *Rus Halkının Batıl İnançları* (O sueveriyah i predrassudkah russkogo naroda) adlı kitapları yayınlanmıştır. 1861 yılında Yaşayan *Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü* (Tolkoviy slovar jivogo velikorusskogo yazıka) adlı çalışmasının ilk cildi yayınlanmıştır. 1868 yılına kadar sözlüğün birinci basımı tamamlanmıştır. Vladimir Dal, sözlüğün ikinci basımı üzerinde çalışmalara başlamıştır. Sözlüğe yeni kelimeler ekleyerek genişletmeye çalışmıştır. 1872 yılına kadar, yani hayatının son gününe kadar bu gayreti devam etmiştir. Durumu ağırlaşan ve ölmesine birkaç gün kalan Vladimir Dal, kendisi yazamasa da sözlüğün ikinci genişletilmiş baskısı için kızına ekletmeler yaptırmıştır. Eklettirdiği her madde başı kelime, sözlüğünün ikinci baskısında yer alan ifadeler dudaklarından dökülen son sözcükleri olmuştur.

Dal'in sözlüğü, Rus bilim camiasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Sözlüğün uzmanlık alanı dil olmayan biri tarafından hazırlanmış olması, yarım asırdan daha fazla sürmesi ve söz konusu dönem göz önüne alındığında

Vladimir Dal'in başarısı daha iyi anlaşılacaktır. Otobiyografisinde Vladimir Dal şu açıklamayı yapmıştır: “Sözlüğü bir öğretmen, bir hoca ya da işini çok iyi bilen bir uzman değil, ömrünün 50 yıldan fazlasını topladığı materyallerle, öğretmenlerinden ve çevresinden duyduklarıyla bir talebe yazmıştır.” (Sorokoletov ve Kuznetsova, 2010: 28).

Vladimir Dal'in görevinden dolayı çok sık seyahat etmiş olması, Rusya'nın her köşesini ve her sınıftan insanın yaşamını görme imkânı sağlamıştır. Aslında Vladimir Dal, derlediği verilerle hem Rus dilini kayıt altına almış hem de halkın yaşam biçimini dikkatlice gözlemlemiştir. Yaklaşık 52 yıl boyunca topladığı sözcükler, deyimler ve atasözleri ile sözlük çalışmasını hazırlamıştır. Sözlük çalışmasına nasıl başladığını otobiyografisinde şöyle anlatır: “3 Mart 1819. Gedikli Başçavuş olarak okuldan mezun oldum. Kendi isteğimle Karadeniz filosuna yazıldım. Rus topraklarına çıktığım bu ilk yolculukla daha önceden duymadığım kelimeleri not almaya başladım. Bu şekilde bilinçsizce sözlüğümün alt yapısını hazırladım.” Vladimir Dal, bu yolculuğa çıktığında 17 yaşındadır. Petersburg'tan Moskova'ya doğru yola çıktığında hava çok soğuktur. Üşümüş bir şekilde arabaya biner, zorlu bir yolculuk olacağını düşünür. Arabacı onu teselli etmek için havanın kapalı olduğunu *zamolajivayet* (замолаживает) ifadesini kullanarak söyler. Vladimir Dal, bu kelimeyi anlamaz ve arabacı *zamolajivayet* ifadesinin ne anlama geldiğini açıklar. O soğukta iliklerine kadar üşüyen Vladimir Dal, not defterini cebinden çıkarır, kelimeyi anlamıyla beraber yazar ve yanına Novgorod diye not düşer (Sedov, 1993: 37). Sözlüğü için ilk kaydını bu şekilde tutan Vladimir Dal, ölüm döşeğindeyken bile sözlüğün ikinci basımına, evin hizmetçisinden duyduğu dört kelimeyi eklemesi gerektiğini düşünür.

Rus Dilinin Şiveleri Üzerine (O nareçiyah velikorusskogo yazıka) adlı makalesinde içerik ve bütünlük bakımından ağızların betimlemelerini ustaca yapmış, gramer ve söz varlığı ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. O dönemde Dal'den önce bilimsel tanımlamaları kimse yapmamıştır.

Vladimir Dal'in Rusçaya olan ilgisi, sevgisi ve düşüncesi sözlüğünde yansımaları bulmuştur. Yazı dili ile halkın konuştuğu dil arasında bulunan kopukluk kendisini her zaman rahatsız etmiştir. Bu kopukluğun ise Rus dilinin kendisine has ruhunu bozduğu kanısındadır. Konuşma diline, yani kırsal kesimde yaşayan halkın konuştuğu dile çok önem vermiştir. Halk dilinin, yazı diline güç verdiğini, güzelleştirdiğini ve beslediğini düşünmüştür. Çünkü edebi dilin gelişmesi için halk dili hazine niteliğindedir.

Sözlüğünde edebi dile ait sözcükler bulunsa da, sözlüğünün temelini halk dilini koymuştur. Sözlükte arkaik kelimelere de yer veren Vladimir Dal, Eski Kilise Slav diline ait sözcükleri de dâhil etmiştir. Sözlükte toplanan söz varlığı *Rus Dilinin Bölgesel Sözlüğü Denemesi* ve *Ekler Sözlüğü*'nden daha fazla olmuştur. Dal'in sözlüğü, söz konusu dönemde en zengin materyale sahip

çalışma olmuştur. Vladimir Dal, sözlüğünün önsözünde 70-80 bin civarında kelime topladığını yazmıştır. Halk dili ve bölge ağız için kendisinden önce çıkarılmış sözlük çalışmalarından da faydalanmıştır. Yararlandığı sözlükler ise şunlardır: *Rusya Akademi Sözlüğü* (Slovar Akademii Rossiyskoy), *Rus Dilinin Bölgesel Sözlüğü Denemesi* (Opit oblasnogo velikorusskogo slovarya), *Tarım, Sanayi, Avcılık ve Gündelik Yaşama Dair Terimler Sözlüğü Denemesi* (Opit terminologičeskogo slovarya selskogo hozyaystvo, fabričnosti, promislov i bita narodnogo), *Kilise Slavcası ve Rusça Sözlük* (Slovar tserkovnoslavvyanskogo i russkogo yazıka) *Botanik Sözlüğü* (Botaničeskiy slovar).

Vladimir Dal, kendi çalışmasında tüm bilgileri ve yazı dili ile halk dilini bir araya getirmiş, kendine özgü bir yöntemle yeniden düzenlemiş, köklerine göre dağılımını yapmış ve yorumlamıştır. Bu temel kaynakların yanı sıra 1840 yılından itibaren muhabirlerin derlediği ve yayınladığı ağızlara özgü verilerden de yararlanmıştır. Verilerin içerisine atasözleri, deyimler, halk diline özgü deyişler ve sözcükler, halk inanışları, bitki ve hayvan isimleri, hekimlik, avcılık, el işleri vb. alakalı adlandırmalar girmektedir. Sözlüğe giren kelime listesinin hacmi 200 bini geçmektedir ve hacim olarak Rus dilinin en büyük sözlüğüdür. Rus sözlükçülüğünde tüm halkı kapsayan ya da yerel bir halka özgü sözlükler şeklinde sınıflandırma yapılması oldukça zahmetli bir iştir. XIX. yüzyılda tek başına böyle bir işin üstesinden gelmek çok daha zahmetli ve zordur. Halk diline çok iyi hâkim olan Vladimir Dal, zamanının zorluklarına takılmadan bu konuda büyük başarı göstermiştir. Birçok farklı bölgede bulunduğundan dilin kullanım alanına ve yaygınlığına dair tespitlerde rahatlıkla bulunmuştur.

Vladimir Dal, sözlüğünü oluştururken temel prensipler edinmiştir. Rus dilinin söz varlığını en geniş biçimde göstermek, yazı diline ait sözcüklerle birlikte halk diline ve konuşma diline ait, ağızlara özgü sözcükleri dâhil etmek, Rusçanın ruhunu yansıtmak, sözcük yapma yollarını ve türlerini belirtmek, Rus halkının manevi ve ahlaki yönünü, geleneklerini ve göreneklerini aksettirmek en önemlilerindedir. Bu prensipler sözlüğünün temel kuralları olmuş ve bu doğrultuda sözlüğünü oluşturmuştur.

Vladimir Dal'in kendi hesaplamalarına göre *Kilise Slavcası ve Rusça Sözlük*'ten yaklaşık 100 bin, *Rus Dilinin Bölgesel Sözlüğü Denemesi* ve *Ekler Sözlüğü*nden yaklaşık 30 bin kelime kullanmış, yaklaşık 70 bin kelimeyi de kendisi bizzat toplamıştır. Kullandığı Atasözleri ve deyimlerin sayısı 80 bin civarıdır. Görüldüğü üzere, farklı kaynaklardan da oldukça fazla yararlanmıştır. Sözlüğün içeriğinde yazılı ve sözlü ifadeler, genel kullanımı olan bölgesel ve yerel kelimeler, günlük kullanımda geçen sözcükler, bilimsel, sanatsal ya da bir zanaata mahsus terimler, başka dilden geçen alıntı sözcükler, nesnelere ve eşyaların açıklamaları, eş ya da zıt anlamları, yan anlamları, sözcüğün ismin hallerine göre ya da fiil çekimleri, atasözleri, deyimler, bilmece vs. bulunmaktadır.

Vladimir Dal, sözlüğünde kelime dağılımını kökteş sözcük yöntemine göre uygulamıştır. Kökteş olan sözcükleri bir araya getirerek başına fiil ya da isim kökünü yazmıştır. Bu yöntemi uygulayarak Rusçanın ruhunu göstermeyi istemiştir. Söz konusu yöntem, kelimeler arası anlam ilişkilerini kolay yoldan anlama imkânı sunmaktadır. Anlamsal ve kelime oluşturma özelliklerini de ortaya koyabilir fakat bazı hataların yapılmasına yol açmaktadır. Filoloji eğitimi almamış olmasına rağmen, kelimeleri tek bir gövdede toplamayı başarmıştır, ancak akraba olmayan sözcükleri de aynı gövdeye koyduğu fark edilmiştir. Örneğin; *prostoy – prostor, kolet – kol, krug – krujit (простой – простор, колеть – кол, круг – кружить.)*

Dal'in sözlüğünün zengin olmasını sağlayan etkenlerden biri, kendisinin de farklı özelliklere sahip bir kişi olmasıdır. Asker, denizci ve doktor mesleklerinin yanı sıra memurluk mesleğiyle Rus halkının farklı tabakalarına inebilmiştir. Hekim olması sözlükte tıbbi terimlere geniş bir şekilde yer vermesine imkân sağlamıştır. Mesela, *glaukoma (глаукома)* – karasu hastalığına benzer bir rahatsızlık olan ve tedavisi olmayan bir göz hastalığı. *Katarakt (катаракт)* – göz merceğinin saydamlığını kaybederek bulanıklaşması. *Skarlatina (скарлатина)* – kırmızı lekelerin olduğu bir hastalık, kızıl. (Blagova, 2001: 27). Doğa bilimlerine ve zanaata olan ilgisi farklı kavramları öğrenmesine vesile olmuştur. Dal'in çok yönlü kişiliği sözlüğünün içeriğini de etkilemiştir. Sözlük hakkında yazılan değerlendirme yazılarında gündelik yaşam, gelenekler, âdetler, Rus halkının inancı, avcılık, ticaret, denizcilik ve doğa bilimleri ile ilgili sözcüklerin bolluğuna dikkat çekilir. Karşımıza çıkan örneklerden bazıları şunlardır:

Rus.	Tr.	Rus.	Tr.
Unina (<i>унина</i>)	Ok	Balta (<i>балта</i>)	Balta, nacak
Kuyan (<i>куян</i>)	Tavşan, kuyan	Kulan (<i>кулан</i>)	Kulan
Şaytan (<i>шайтан</i>)	Şeytan	Namaz (<i>намаз</i>)	Namaz
Minaret (<i>минарет</i>)	Minare	Sara (<i>сара</i>)	Para
Zakuyat (<i>закят</i>)	Zekat	Sultan (<i>султан</i>)	Sultan
Yurta (<i>юрта</i>)	Otağ, yurt	Kumis (<i>кумыс</i>)	Kımız
Ayran (<i>айран</i>)	Ayran	Arba (<i>арба</i>)	Kağrı, araba
Bakşış (<i>бакшиши</i>)	Bahşiş	Şaravarı (<i>шаравары</i>)	Şalvar
Halat (<i>халат</i>)	Kaftan	Çalma (<i>чалма</i>)	Sarık
Tuman (<i>туман</i>)	Tuman, don	Voylok (<i>войлок</i>)	Keçe
Byaz (<i>бязь</i>)	Bez	Ulus (<i>улус</i>)	Ulus
Seral (<i>сераль</i>)	Saray	Balagan (<i>балаган</i>)	Baraka
Hurma (<i>хурма</i>)	Hurma	Kaymak (<i>каймак</i>)	Kaymak
Aga (<i>ага</i>)	Ağa, ağabey.	Ata (<i>ата</i>)	Ata
Dombra (<i>домбра</i>)	Dombıra	Aly (<i>алый</i>)	Al, kızıl
Kalım (<i>калым</i>)	Başlık parası, Kalım	Djigitovka (<i>джигитовка</i>)	Cirit, Yiğitlerin oyunu

Görüleceği üzere, sözlüğünde yer verdiği kelimeler çoğunlukla günlük yaşamla alakalıdır. Bunun sebebi ise 8 yıl boyunca Türk halklarıyla birlikte yaşaması ve günlük yaşamlarına ortak olmasıdır. Ayrıca ağızlara özgü nesnelere adları Dal tarafından bizzat görülmüş ve halkla iletişim kurulması neticesinde kayıt altına alınmıştır.

Vladimir Dal, sözlüğünün üzerinde yaklaşık elli yıl çalışmıştır. Yaklaşık 200.000 kelimeyi içeren bu sözlükte 50 bin civarında atasözü bulunmaktadır. Vladimir, 80.000 sözcüğün başka hiç bir sözlükte yer almadığını ifade eder. 200.000 sözcüğün yaklaşık 80.000 civarı ilk defa Vladimir Dal tarafından kayıt altına alınmıştır. Sözlüğün üçte birlik kısmını oluşturan kelimeleri Orenburg'da yaşadığı dönemde toplamıştır (Dal, 1955:138). Rus sözlükbiliminin atası olarak kabul edilen Dal'ın sözlüğü, Petersburg Bilimler Akademisi tarafından Lomonosov ödülüne layık görülmüştür.

Rus Filoloji Topluluğu (Общество любителей русскаго языка), Vladimir Dal'ın sözlüğünün yayınlanması konusunda yardımcı olmuştur. Özellikle sözlüğün ilk cildinin geciktirilmeden basılması konusunda oldukça çaba sarf etmiştir. İlk cildin basımına gerekli maddi desteği topluluğun üyesi olan A. İ. Koşevlev vermiştir. Topluluk bünyesinde derlenen tüm yerel kelimeler Vladimir Dal ile paylaşılmıştır. 1864 yılında sözlüğün ilk cildi Çar'a sunulmuş, ardından diğer ciltler için para ayırma çalışmalarına başlanmıştır, fakat masraflar Çar II. Aleksandr tarafından karşılanmıştır. Sözlüğün son cildi 1866 yılında yayımlanmıştır.

Sözlüğün ilk iki cildinin yayınlanmasından sonra, ünlü araştırmacı İ. İ. Sreznevskiy değerlendirme yazısı kaleme alır. Bu yazısında uzun zamandır hiçbir sözlüğün bu denli ilgi görmediğini belirtir. Bilim ve endüstri alanına ait sözcükler, bölge ağızlarına özgü kelimeler, anlamlarının açıklanması ve yorumlanması, halk deyişlerinin, atasözleri ve deyimlerin eklenmesi, kelimelerin kökenlerinin belirtilmesi gibi özelliklerin sözlüğü değerli kıldığını dile getirir.

XIX. yüzyıl ikinci yarısında Dal'ın sözlüğü, Rus bilim dünyasında yüksek takdir kazanır. Sözlük henüz baskıdayken büyük yankı uyandırmıştır. *Oteçestvennyye Zapiski*, *Russkiy Vestnik*, *Biblioteka Dlya Çteniya*, *Knijny Vestnik*, *Vek* isimli dergilerde ve gazetelerde sözlük hakkında yazılar yayımlanır. Sözlüğün rehber görevi görmesinin yanı sıra yurtsever özelliğinin altı çizilir. Halk tarihi, yaşantısı ve değerlerini içinde barındıran bir rehberdir aynı zamanda. Sözlük, geleneksel dilbilim sözlükleri çerçevesinde hazırlanmamıştır. İçerisinde yalnızca kelimelerin anlamları bulunmamakta, Rus halkının yaşamına, inanışlarına, geleneklerine ve göreneklerine özgü nesnelere ve olgular da yer almaktadır. Dal'ın sözlüğü Rus halkının kültürünü, yaşam biçimini, inanışlarını, âdetlerini ve göreneklerini yansıttığının yanı sıra Rus insanının özelliğini ve mantalitesini de göstermektedir. Açıkladığı her kelimeyi örneklerle

zenginleştirmesi XIX. yüzyıl Rus dünyasının ansiklopedisi şeklinde yorumlanır (Dovgan, 2017). Dolayısıyla, Dal'ın sözlüğü rehber özelliğiyle birlikte ansiklopedik sözlük özelliğini de taşımaktadır. XIX. yüzyıla ait bir çalışma olan *Yaşayan Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü* bir buçuk asrı aşmış ve günümüzde de önemini yitirmemiştir.

Vladimir Dal, Rus tarihine XIX. yüzyıl Rus dili kelime hazinesini ayrıntılarıyla yansıtan sözlük çalışmasıyla adını yazdırmış ve bu sözlük Dal'ın sözlüğü olarak anılmaktadır. Sözlüğün yayınlanmasının üzerinden bir buçuk asır geçmiş olsa da defalarca yeniden yayınlanan sözlüğün tarihi ve kültürel önemi, Rus sözlükçülüğünün gelişmesindeki rolü, değeri ve eksiklikleri, hem geçmişte hem de günümüzde araştırma konusu olmaya devam etmiştir. Yaşadığı dönem göz önüne alındığında bir kurumun değil, şahsi gayretlerin sonucunda böyle bir sözlük çalışmasının ortaya çıkması takdire şayandır. UNESCO tarafından 2001 yılı, Uluslararası Vladimir Dal yılı olarak ilan edilmiş ve kutlanmıştır. Kendisi hem çalışmalarıyla, hem de şahsiyetiyle örnek gösterilecek bilim insanlarından.

V. Dal'ın Başlıca Eserleri:

1. *Avtobiografiçeskaya zapiska.* (1872). Rus. Arhiv.
2. *Başkirkaya rusalka.* (1843). Moskvityanın.
3. *Bedovik.* (1839). Oteç. zapiski.
4. *Bemerkungen über L. Zimmermann's Entwurf des Kriegstheaters Russlands gegen Chiwa, und die beigefügte Geograpshe Analzse etc. Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angränyen den Länder Asiens.* Hrsg. K. Baer und Gr. von Helmersen. (1845). Bändchen 7. St. Pet.
5. *Bılı i nebilıtsı.* (1833). Ç. 1. SPb.: Tip. N. İ. Greça.
6. *Bılı i nebilıtsı.* (1835). Ç. 2. SPb.: Tip. N. İ. Greça.
7. *Bılı i nebilıtsı.* (1836). Ç. 3. SPb.: Tip. N. İ. Greça.
8. *Bılı i nebilıtsı.* (1839). Ç. 4. SPb.
9. *Bikey i Maulyana.* (1836). Biblioteka dlya çteniya.
10. *Bolgarka.* (1837). Ç. XIII. № 7. Moskva: Nablyudatel.
11. *Botanika. (Uçebniye rukovodstva dlya voyenno-uçebnih zavedeniy. Yestestvennaya istoriya).* SPb.: Tip. I. Fişona, 1849. 2-e izd.: SPb. 1851.
12. *Buran.* (1839).
13. *Çereposloviye i fiziognomika.* (1844). Lit. gazeta.
14. *Çernobrovaya rusa kosa.* (1847). Sın oteçestva.
15. *Çuhontı v Pitere.* (1846). Finskiy vestnik.
16. *Denşçik.* Finskiy vestnik. 1845. T. 2. 101.
17. *Donskaya komaya artilleriya.* (1871). Rus. starina. 1871.
18. *Dva originalnih pisma: 1. Obraztsovoye pismo starşego pisarya Semigradskogo pehotnogo polka Ovçinnikova. 2. Pismo kazaka iz-pod Şumlı.* (1837). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
19. *Dva stihotvoreniya. (Otrivok iz dlinnoy povesti, Sovet molodım moyım druzyam).* (1827). Slavyanın. Izd. A. F. Voeykova. Ç. 2. S. 106, 462.

20. *Dva-soroka bivalitsinok dlya krestyan.* (1862). Ç. 1-2. SPb.: Izd. M. O. Volfa.
21. *Dve pritçi o vsyakoy vsyaçine, da eščyo koye o çyom.* (1838). Novogodnik. SPb: Izd. N. V. Kukolnik.
22. *Gde poteryaješ, ne çayeş, gde naydeş, ne znayeş.* (1846). Mosk. literat. i ucheniy sbornik. İzd. Yazıkov.
23. *Gofmanskaya kaplya.* (1846). Oteç. zapiski.
24. *Hmel, son i yav.* (1843). Moskvityanin.
25. *İz soldatskih dosugov.* (1841). Moskvityanin.
26. *İz soldatskih dosugov.* (1842). Moskvityanin.
27. *İz ukrainskoy povesti (Perepiska po-russki korrespondentsiya, Proklyatiye).* (1832). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu. № 66, 73.
28. *İzlojeniye knigi F. A. Simona, posvyaşçennoy kritike gomeopatii.* (1833). Sın oteçestva.
29. *İzvestiya o Hive, vzyatiye iz rasskazov kizil'skogo garnizonnogo bataliona portupei-poruçika Medyanika, bivşego v plenu u hivintsev.* (1840). Lit. gazeta.
30. *Jizn Cingiz-Hana. Tatarskaya skazka. (Per. s tatarskogo).* (1835). Sın oteçestva.
31. *Jizn çeloveka, ili progulka po Nevskomu prospektu.* (1843). Moskvityanin.
32. *Karay-tsareviç i Bulat Molodets: Bolgarskaya skazka.* (1845). Moskvityanin.
33. *Kartini russkogo bita (10 statey).* (1856). Rus. beseda. İzd. A. İ. Koşev.
34. *Kartini russkogo bita (15 statey).* (1857). Oteç. zapiski.
35. *Kartini russkogo bita (15 statey).* (1848). Oteç. zapiski.
36. *Kartini russkogo bita (20 statey).* (1856). Oteç. zapiski.
37. *Kartini russkogo bita (20 statey).* (1856). Sovremennik.
38. *Kartini russkogo bita (3 stati).* (1848). Sovremennik.
39. *Kartini russkogo bita (4 stati).* (1857). Rus. Beseda.
40. *Kartini russkogo bita (8 statey).* (1848). Moskvityanin.
41. *Kartini russkogo bita.* (1857). Sovremennik.
42. *Kartini russkogo bita.* (1861). T. 1-2. SPb.: İzd. M. O. Volfa.
43. *Kartini russkogo bita.* (1867). Rus. vestnik.
44. *Kartini russkogo bita.* (1868). Rus. vestnik.
45. *Kaspiyskoye more.* (1839).
46. *Klad (Russkaya skazka).* (1837). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
47. *Kolbasniki i borodaçi.* (1844). Oteç. zapiski.
48. *Matrosskiye dosugi.* (1853). SPb.: Morsk. uçebn. komissiya.
49. *Mayna.* (1841). Moskvityanin.
50. *Misli po povodu stati "O vospitanii" v "Morskom sbornike".* (1856). Morskoy sbornik.
51. *Miçman Potseluyev, ili Jivuçi oglyadivaysya.* (1841). Rus. beseda.
52. *Miçman Potseluyev, ili Jivuçi oglyadivaysya.* (1855). SPb.: Tip. Smirdina.
53. *Nahodçivoye pokoleniye. Kartini russkih nravov.* (1843). Kn. 5. SPb: İzd. V. Timm.
54. *Naputnoye slovo.* (1898). Poli. sobr. soç. T. X.
55. *Nebivaloye v bivalom i biloye v nebivalom.* (1846). Oteç. zapiski.

56. *Neçto o kumize*. (1843). Jurnal min-va vnutr. del.
57. *Nedovesok k state 'Poltora slova o russkom yazıke'*. (1842). Moskvityanin.
58. *Nepravedno najitoye*. (1848). Vorojeyka. Moskvityanin.
59. *Neskolko melkih statey. Soldatskoye çteniyeye*. (1846). İzd. Çekmarev.
60. *Noga. Rukobitye*. (1847). Sovremennik.
61. *Novejšıye izvestiya o Hive*. (1838). Sın oteçestva.
62. *Noviy ataman*. (1834). Sev. pçela. № 101.
63. *O buharskom hane*. (1835). Sev. pçela. № 5.
64. *O gramotnosti*. (1857). Sankt-Peterb: vedomosti.
65. *O karte Zauralskih stepey, izdannoy v Berline*. (1841). Oteç. zapiski.
66. *O kozem puhe*. (1835). Biblioteka dlya çteniya.
67. *O nareçiyah russkogo yazıka. Po povodu opıta oblastnogo velikorusskogo slovaryya, izdannogo vtorim otdeleniem imp. Akademii nauk*. (1852). Kn. 5; otd. ottisk: SPb.: Tip. E. Pratsa,
68. *O narodnih vraçebnih sredstvah*. (1843). Jurnal min-va vnutr. del.
69. *O pesnyah russkih İ. P. Rupini*. (1833). Sev. pçela. № 66.
70. *O poveryah, sueveryah i predrassudkah russkogo naroda*. (1845). İllyustratsiya.
71. *O russkih poslovitsah*. (1847). Sovremennik.
72. *Ob 'Opıte oblastnogo slovaryya'* (1852). izdannogo Akademiyey nauk. Vestn. Rus. geogr. ob-va.
73. *Ob inostrannih slovah, voşedşih v russkiy yazık*. (1839).
74. *Ob iskajenii russkogo yazıka. Russkiy*. (1868). Gazeta M. P. Pogodina.
75. *Ob omeopatii (Pismo knyazyu V. F. Odoyevskomu)*. (1838). Sovremennik.
76. *Opisaniye mosta, navedennogo na reke Visle dlya perehoda otrıyada general-leytenantı Ridigera*. (1833). Sın oteçestva.
77. *Osada Gerata, po rasskazam plennikov*. (1861). Sobr. soç.
78. *Osobyı sposob sidki degtya, upotreblyayemyı kirgizami*. (1843). Jurnal min-va vnutr. del.
79. *Otets i sin*. (1848). Oteç. zapiski.
80. *Otrıvok v stıhah. Literaturnoye pribavleniye k Russkomu invalidu za 1828 g.*
81. *Otvıt na prigovor. Tolkoviy slovar jıvogo velikorusskogo yazıka*. T. 4.
82. *Ozero Ayçulı; Remeslennost; Ostatki; Molokososi; Starina*. (1839).
83. *Pamyatnaya knijka dlya nijnih çinov İmperatorskogo kazaçego voyska*. (1837). SPb. Tip. Departamenta voyennih poseleniy.
84. *Pavel Alekseyeviç Igriviy*. (1847). Oteç. zapiski.
85. *Perevod pervoy çasti "Yestestvennoy istorii Orenburgskogo kraya" Je. A. Jeversmana*. (1840.) Orenburg: Tip. ştaba Orenb. korpusa,
86. *Pervaya pervinka polugramotnoy vnuke. Skazki, pesenki, igrı*. (1870). Moskva. (2-e izd.: SPb., 1874; 3-e izd.: SPb., 1873).
87. *Pervinka drugaya. Vnuke gramoteyke s negramotnoyu bratıeyu. Skazki, pesenki, igrı*. (1871).
88. *Peterburgskiy dvornik*. (1844). Lit. gazeta.
89. *Pisma k družyam iz pohoda na Hıvu*. (1867). Rus. arhiv.
90. *Pisma o knijnoy i pismennoy uprave blagoçiniya*. (1836). Ç. VIII. № 8. Moskva: Nablyudatel.

91. Pismo k izdatelyu A. Í. Koşevu. Rus. beseda.
92. *Pismo k izdatelyu iz Orenburga*. (1834). Sev. pçela.
93. *Pismo k N. Í. Greçu iz Uralska*. (1833). Sev. pçela.
94. *Pismo k Zeydlitsu o gomeopatii*. (1834). Sev. pçela.
95. *Podolyanka*. (1839). Sovremennik.
96. *Pohojdeniya Hristiana Hristianoviça Violdamura i ego Arşeta. Hud. A. P. Sapojnikov*. (1844).
97. *Polnoye sobraniye soçineniy v 8 tomah*. (1861). SPb.
98. *Poltora slova o nineşnem russkom yazıke*. (1842). Moskvityanin.
99. *Poslovitsı russkogo naroda. Sbornik poslovits, pogovorok, reçeniy, prisloviy, çistogovorok, pribautok, zagadok, poveriy i pr. Ob-vo istorii i drevnostey ros.* (1879). SPb.: İzd. M. O. Volfa,
100. *Povesti, skazki, rasskazy Kazaka Luganskogo*. (1846). Ç. 1-4. SPb.: Gutenbergova tipogr. (Poli. sobr. soç. russkih pisateley. T. 8).
101. *Povestvovaniye ob Aksake Timure. (Per. s tatarskogo)*. (1838). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
102. *Povinoveniye naçalstvu. Loj i pravda*. (1848). Çteniyе dlya soldat.
103. *Pritçi 'O dyatle', 'O dubovoy boçke', 'Ne polojiv, ne işçi', 'Çto znaeş, o tom ne spraşivay', 'Çto legko najivaetsya', 'Os i çeka', 'Poteryavşi ne tuji, naşedşi ne raduysya'* (1843-1845). Selskiye çteniya.
104. *Rasskaz hivinskogo plennika Fedora Fedorova Gruşina*. (1838). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
105. *Rasskaz kazaka Derevyanova*. (1839). Sev. pçela.
106. *Rasskaz lezgintsa Asana o pohojdeniyah svoih*. (1848). Sovremennik.
107. *Rasskaz nevolnika, hivinskogo urojentsa Andreya Nikitina*. (1830-1838). Almanah 'Utrennyaya zarya' Izd. V. Vladislavlev.
108. *Rasskaz plennika iz Hivi Yakova Zinovyeva. (S izustnogo rasskaza)*. (1839). Sankt-Peterb. Vedomosti.
109. *Rasskaz vişedşego iz hivinskogo plena astrahanskogo meşçanina Tihona Ivanova Ryazanova*. (1839.) Almanah 'Utrennyaya zarya', SPb: İzd. V. Vladislavlev.
110. *Retsenziya na knigu 'Malorossiyskiye povesti, rasskazıvayemye Gritskom Osnovyanenkom'*. (1837). Kn. vtoraya. Moskva: Tip. Lazarevih,
111. *Retsenziya na knigu: Malorossiyskiye povesti, rasskazıvayemye Gritskom Osnovyanenkom. Knijka pervaya. (1834)*. Moskva: Tip. Lazarevih.
112. *Retsenziya na knigu: Svatanye. Malorossiyskaya opera v 3-h deystviyah*. (1837). Soç. Gritska Osnovyanenko. Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
113. *Russkiy mujik. Novoselye*. (1846). Ç. 3. Izd. A. F. Smirdin. SPb.
114. *Russkiy slovar*. (1845). İlyustratsiya.
115. *Russkiye skazki, iz predaniya narodnogo izustnogo na gramotu grajdanskuyu perelojenniyе, k bitu jiteyskomu prinorovlenniyе i pogovorkami hodyaçimi razukraşenniyе Kazakom Vladimirom Luganskim. Pyatok perviy*. (1832). SPb.: Tipogr. A. A. Plyuşara.
116. *Saveliy Grab ili Dvoynik. Skazka za skazkoy*. (1841). Izd. N. V. Kukolnik. SPb.

117. *Sila Kaliniç, duşa goremiçnaya, ili russkiy soldat ni v adu, ni v rayu. Soldatskaya skazka.* (1966). Ogonek.
118. *Skaçka v Uralske.* (1834). Sev. Pçela.
119. *Skaçki v Uralske i Orenburge.* (1835). Sev. pçela.
120. *Skazka o baranah.* (1845). Moskvityanin.
121. *Skazka o Georgii Hrabrom i o volke.* (1836). Biblioteka dlya çteniya.
122. *Skazka o kuptse s kupçihoyu i o vikradennom ih sine.* (1842). Moskvityanin.
123. *Skazka o mujde, o şçastii i o pravde.* (1835). Biblioteka dlya çteniya.
124. *Skazka o vore i buroy korove.* (1834). Biblioteka dlya çteniya.
125. *Skazka o Yemele-duraçke. Novosele.* (1833). SPb.: Izd. A. F. Smirdina.
126. *Skazka pro İvana Lapotkina.* (1835). Moskva: Nablyudatel.
127. *Slovesnaya reç çeloveka.* (1844). Lit. gazeta.
128. *Slovo medika k bolnim i zdorovim.* (1832). Sev. pçela.
129. *Soldatskiy portret. Osnovyanenki (Per. s ukrainskogo)* (1837). Sovremennik.
130. *Soldatskiye dosugi.* (1843). SPb.: Tip. ştaba voen.-uç. zavedeniy.
131. *Soldatskiye dosugi.* (1861). SPb.: Izd. M. O. Volfa,
132. *Sovershennoletiyе naslednika.* (1834). Sev. pçela
133. *Stati 'Ayda', 'Aydar', 'Aksakol', 'Ayran', 'Aksyuyak', 'Aral', 'Baranta', 'Buran' i dr. dlya 'Entsiklopediçeskogo leksikona'.* İzd. A. A. Plyuşar.
134. *Stati v razdele 'Smes' (1837).* Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
135. *Stati, predstavleniye v 'Entsiklopediçeskiy leksikon'.*
136. *Tolkoviy slovar jivogo velikorusskogo yazıka.* (1863-1866). Moskva: Ob-vo lyubiteley ros. slovesnosti.
137. *Tsiganka.* Moskovskiy telegraf. Ç. XXXVI. № 21.
138. *Ueber den Kumzss. Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angränzen den Länder Asiens.* Hrsg. K. Baer und Gr. von Helmersen. Bändchen 7. (1845). St. Pet.
139. *Ukrainskaya skazka.* (1837). Lit. pribavleniye k Russkomu invalidu.
140. *Uralskiy kazak. Naşi, spisanniye s naturi russkimi.* (1842). İzd. Ya. A. Isakov, red. A. P. Başutskiy.
141. *Vakh Sidoroviç Çaykin ili Rasskaz ego o sobstvennom svoynom jitye-bitye za pervuyu polovinu jizni svoey.* (1843). Biblioteka dlya çteniya.
142. *Vermischte Nachrichten (Über die Russische Sprache. Über den Kumisse) Dorpater Jahrbücher, für Lit., Statistik u. Kunst.* (1835).
143. *Vo vseuşşaniye.* (1880). Rus. Arhiv.
144. *Voennoye predpriyatiye protivu Hivi.* (1860). Çteniya v Obşçestve istorii i drevnostey rossijskih.
145. *Vostoçniye pritçi i skazki.* (1838). Moskva: Nablyudatel.
146. *Zameçaniya o başkirtsah.* (1834). Jurnal min-va vnutr. del. SPb.
147. *Zapiska polkovnika Pekarskogo o buntah yaitskih, çto nıne uralskiye, kazakov i o samozvantse Yemelyane, donskom kazake Pugaçeve.* (1841). Moskvityanin.

148. *Zapiska, sostavlenneya po rasskazam Orenburgskogo lineynogo batalyona № 10 praporşçika Vitkeviça otnositelno puti ego v Buharu i obratno. Zapiska o Buharskom hanstve.* (1983). Oteyoti P. İ. Demezona i I. V. Vitkeviça. Moskva: Nauka.
149. *Zapiski o russkom yazıke. Otçet lyubiteley russkoy slovesnosti.* (1860). Rus. beseda.
150. *Zapiski orenburgskogo starojila.* (1841.) Oteç. zapiski.
151. *Zoologiya (Uçebniye rukovodstva dlya voenno-uçebnih zavedeniy. Yestestvennaya istoriya).* (1847-1852). SPb.: Tip. E. Pratsa.
152. *Zverinets.* (1844). Lit. gazeta.
153. *Zyugrya, ili proishojdeniye zornitsı. Musulmanskoye predaniye.* (1843). Lit. sb.
154. 'Molodik'. Harkov: Izd. I. E. Betskiy.

V. Dal Hakkında Yapılan Bazı Kitaplar:

1. Bronnikova D. A. (1973). *Dal v Orenburgskom kraye: (K 140-letiyu priyezda V. İ. Dalya v Orenburg).* Orenburg.
2. Fateev P. S. (1969). *Mihail Mihaylov revolyutsioner, pisatel, publitsist.* Moskva: Misl.
3. Fesenko Yu. P. (1999). *Proza V. İ. Dalya: Tvorç. evolyutsiya: (Monogr.)* Puşkin. komis. RAN;
4. Lugan. gos. ped. un-t. Lugansk; SPb: Alma mater.
5. *Lingvistiçeskoye i literaturnoye naslediye V. İ. Dalya na urokah russkogo yazıka i literaturı i vo vneklassnoy rabote: Metod. rekomendatsii v pomoşç učitelyam.* (1989). Sost.: S. İ. Ravikoviç i dr. Voruşilovgrad.
6. Sedov A. V. (1993). *Nijegorodskiy podvig V. İ. Dalya.* Depart. obrazovaniya i nauki Administratsii Nijegor. obl. i dr. N. Novgorod: Izd-vo Nijegor. in-ta povişeniya kvalifikatsii rabotnikov obrazovaniya.
7. Şerbakov M. İ. (1999). *Dal Vladimir Ivanoviç (1801-1872) Pisatel, leksikograf, etnograf.* A. S. Puşkin: Şk. entsikl. slov. Pod red. V. I. Korovina. Moskva.

V. Dal Hakkında Yazılan Başlıca Makaleler:

1. Akbay J. (1997). *V. İ. Dal i kazahi.* Akbay J. Raduga Ak Jayık. Samara.
2. Boduen de Kurtene İ. A. (1963). *Predisloviye k novomu, ispravlennomu i dopolnennomu izdaniyu slovarya Dalya.* İzbrannie trudi po obşçemu yazıkoznaniyu. Moskva.
3. Çernişev V. İ. (1970). *Vladimir Ivanoviç Dal i ego trudi v oblasti izuçeniya russkogo yazıka i russkogo naroda.* İzbr. tr. Moskva.
4. Fesenko Yu. P. (1993). *L. V. Dal – posledovatel V. İ. Dalya. Traditsii v kontekste russkoy kulturi:* Sb. st. i materiyalov. Çerepovets.
5. Filin F. P. (1972). *V. İ. Dal i russkaya kultura: (K 100-letiyu so dnaya smerti).* Vestn. AN SSSR.

6. Gusarov V. V. (1983). *Proizvedeniya V. İ. Dalya kak istočnik po istorii Orenburgskogo kraya. Issledovaniya i issledovateli Orenburgskogo kraya XVIII – načala XX vv.* Orenburg: Sverdlovsk.
7. Kolomtseva R. M. (1999). *Puşkin i Dal. Puşkin i Obşçestvo lyubiteley rossiyskoy slovesnosti.* M.
8. Listrova-Pravda Yu. T. (2001). *Sobstvennoye liçnoye imya v poslovitsah i pogovorkah, sobrannih V. İ. Dalem.* Yazık i poetika folkloru: Dokl. Mejdunar. konf., 15–18 sent. Petrozavodsk.
9. Losev V. (1999). *Velikoye blago: Dal Vladimir İvanoviç (1801–1872).* Slovo.
10. Nikitin O. V. (2001). *V. İ. Dal i vostoçnoslavyanskaya nauka.* Rus. yaz. v şk.
11. Novikov Yu. A. (2001). *Etnolingvistiçeskoye naslediyeye Vladimira Dalya. Narodniye kulturniye russkogo Severa: Folklor. entitet etnosa: Materiyalı ros.-fin. simpoz. (3–4 iyunya 2001 g.).* Arhangelsk.
12. Pryanışnikov N. (1977). *V. İ. Dal v Orenburge. Pisateli-klassiki v Orenburgskom kraye.* Çelyabinsk.
13. Safronova M. V. (1995). *Otrajeniye govora uralskih kazakov v proizvedeniyah V. İ. Dalya. İstoriya i kulturniye slavyan Yujnogo Urala.* Orenburg.
14. Vinokur G. O. (1935). *Rets. na 'Tolkoviy slovar'.* Moskva.
15. Vostrikova T. İ. (1999). *Antroponimi v 'Poslovitsah russkogo naroda' V. İ. Dalya: K vozmožnosti leksikogr. opisaniya. Aktualniye problemi sovremennoy leksikografii: Slovar. rabota v şk. i vuzе: Materiyalı Vseros. nauç. konf. (Astrahan, 24–26 sent. 1998 g.).* Astrahan.
16. Zavalışin D. (1904) *Nekotoriye obstoyatelstva jizni Vladimira Ivanoviça Dalya.* Rus. starina.
17. Zinin S. İ. (2001). *Vladimir Ivanoviç Dal: (K 200-letiyu so dnya rojdeniya).* Rus. yaz. v şk.
18. Zrajevskiy A. A. (1990). *Znayem li mi Dalya.* Sov. bibliogr.

V. Dal Hakkında Yapılan Bazı Tezler:

1. Bayramukova, A. İ. (2008). *Metapoetika i metalingvistika 'Tolkovogo slovaryu jivogo velikoruskogo yazıka' V. İ. Dalya kak tolkovo-entsiklopediçeskogo fenomena.* Dis. kand. filol. Nauk. Stavropolskiy gos un-t. Stavropol.
2. Deykina A. Yu. (1993). *Otvleçenniye imena suşestvitelnyye- novoobrazovaniya v 'Tolkovom slovare jivogo velikoruskogo yazıka' V. İ. Dalya: Dis. kand. filol. nauk. Mosk. ped. un-t. Moskva.*
3. Gulak A. N. (1995). *V. İ. Dal i Ukraina: (Ukraina i ukr. nar.-poet. tvorçestvo v şfere folklorist. i. pisat. interesov V. İ. Dalya)* Dis. kand. filol. nauk. AN USSR İn-t iskusstvovedeniya, folkloru i etnografii im. M. F. Rılskogo. Kiev.
4. Kankava M. V. (1952). *V. İ. Dal kak leksikograf: Dis. d- ra filol. nauk. AN SSSR. İn-t yazıkoznaniya. Tbilisi.*
5. Kubanova, L. A. (1968). *Tyurkizmi v dialektiçeskoy leksike russkogo yazıka (po 'Tolkovomu slovaryu jivogo velikoruskogo yazıka' V. İ. Dalya).* Dis. kand. filol. Nauk. Moskovskiy gos obl un-t. Moskva.

6. Ponomareva S. V. (2000). *'Tolkoviy slovar jivogo velikorusskogo yazyka' V. İ. Dalya v kontekste orfografičeskoj variantnosti XIX – naç. XX vv.:* Dis. kand. filol. nauk. Krasnoyar. gos. un-t. Krasnoyarsk.
7. Pşeniçnova M. G. (1990). *Leksikografičeskiye parametři i sposobi ih formalizatsii: (Na materiyale slov. V. İ. Dalya):* Dis. kand. filol. nauk. AN SSSR. In-t rus. yaz. Moskva.
8. Skrobova A. M. (1950). *Ranee tvorçestvo V. İ. Dalya (30–40 gg. XIX):* Dis. kand. filol. nauk. Mosk. Gor. Ped. İn-t im. V. P. Potemkina. Moskva.
9. Smirnova V. A. (1972). *V. İ. Dal i naturalnaya şkola:* Dis. kand. filol. nauk. Saratovskiy Un.
10. Umarova, G. S. (2007). *Mir kazahskogo etnosa v dokumentalnoy i hudojestvennoy proze V. İ. Dalya.* Dis. kand. filol. Nauk. Saratovskiy gos un-t. Saratov.

V. Dal Hakkında Yapılan Başlıca Çalışmalar ve Konferanslar:

1. Çetvyortiyte Dalevskiye çteniya. (1989). Rus. yaz. i lit. v sred. uçeb. zavedeniyah USSR. Kiev.
2. *İspolzovaniye tvorçeskogo naslediya V. İ. Dalya v hudojestvennom, nravstvennom i estetiçeskom vospitanii molodeji:* (1985). Tez. dokl. obl. nauç.-prakt. konf. (Voroşilovgrad, 1985). Voroşilovgr. gos. ped. in-t im. T. G. Şevçenko, Obl. org. Soyuza pisateley USSR, Obl. org. ohranı pamyatnikov istorii i kulturi. Voroşilovgrad.
3. *K 190-letiyu so dnya rojdeniya Vladimira İvanoviça Dalya:* (2001). (Materiyalı yubil. 'kruglogo stola'). Lugansk.
4. *Nauçno-praktiçeskoy konferetsii, posvyaşçennoy 200-letiyu so dnya rojdeniya leksikografa, pisatelya, etnografa i obşçestvennogo deyatelya Vladimira Ivanoviça Dalya (1801–1872).* (2001). Taşkent.
5. *Problemu izuçeniya jivogo russkogo slova na rubeje tısyaçeletiy: Materiyalı Vseros. nauç.-prakt. konf., posvyaşç. 200-letiyu so dnya rojd. V. İ. Dalya i 70-letiyu* (2001). Voronej.
6. *Şestiyte Mejdunarodniye Dalevskiye çteniya, posvyaşçenniye 200-letiyu so dnya rojdeniya V. İ. Dalya.* (2001). Lugansk: VNU.
7. *V. İ. Dal i russkaya regionalnaya leksikologiya i leksikografiya: Materiyalı vseros. nauç. konf., posvyaşç. 200-letiyu so dnya rojdeniya V. İ. Dalya.* (2001). Yaroslavl.
8. *Vtoriyte mejdunarodniye İzmaylovskiye çteniya, posvyaşçenniye 200-letiyu so dnya rojdeniya V. İ. Dalya.* (2001). Orenburg.

KAYNAKÇA

1. Bessarab, M. Ya. (1968). *Vladimir Dal*. Moskva: Moskovskiy raboçiy.
2. Blagova, G. F. (2001). *Vladimir Dal i ego posledovatel v tyurkologii Lazar Budagov*. Voprosı yazikoznaniya. № 3. 22-39.
3. Dal, V. İ. (1955). *O russkom slovare 'Tolkoviy slovar jivogo velikorussskogo yazıka'*. T.1. Moskva.
4. Dal, V. İ. (1989-1990). *Tolkoviy slovar jivogo velikorussskogo yazıka*. Moskva.
5. Gorbaceva, O. G. (2004). *Vladimir Dal: Jizn i tvorçestvo*. Moskva: Paşkov.
6. Kostinskiy, Yu. M. (2000). *Vladimir İvanoviç Dal. Oteçestvenniye leksikografi XVII-XX vv*. Moskva. 85-122.
7. Kubanova, L. A. (1967). *O tyurkizmah russkogo dialektnoy leksiki*. Çerkessk.
8. Kubanova, L. A. (1968). *Tyurkizmi v dialektnoy leksike russkogo yazıka (po 'Tolkovomu slovaryu jivogo velikorussskogo yazıka' V. İ. Dalı)*. AKD, Moskva.
9. Matviyevskaya, G. P., Zubova, İ. K. (2002). *Vladimir İvanoviç Dal'*. Moskva: Nauka.
10. Sedov, A. V. (1993). *Nijegorodskiy podvig Dalı*. Novgorod.
11. Sorokoletov, F. P., Kuznetsova, O. D. (2010). *Oçerki po russkoy dialektnoy leksikografii*. Moskva: Librokom.
12. Şpilyanskiy, E. M. (2013) *Russkiy pisatel, leksikograf, etnograf, vraç. Kliniçeskaya gerontologiya*. 11(12), 56-57.
13. İnternet: Dovgan, L. *Jizn i tvorçestva V. İ. Dalı*. <http://www.microarticles.ru/article/tvorchestvo-v-dalja.html> 10.05.2017 tarihinde alınmıştır.
14. İnternet: Materiyalı portala 'Nauçnaya Rossiya' <https://scientificrussia.ru/articles/vladimir-dal> 18.05.2017 tarihinde alınmıştır.
15. İnternet: Oprya, O. V. *Tyurkizmi v nauçnih i hudojestvennih proizvedeniyah V. İ. Dalı*. Uralsk <https://library.wksu.kz/dmdocuments/Oprya.pdf> 06.06.2017 tarihinde alınmıştır.
16. İnternet: Rossiyskaya Gosudarstvennaya Biblioteka https://xn--90ax2c.xn--plai/collections/95_v-dal-and-his-dictionary/ 12.05.2017 tarihinde alınmıştır.